

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**
з навчальної дисципліни «Психолого-правова деонтологія»
обов'язкових компонент освітньої програми першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол від 15.08.2023 № 8)

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук,
Бондаренко Л.О.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри педагогіки та психології Харківської державної академії фізичної культури, кандидат психологічних наук, доцент Павлик О. М.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Шиліна А. А.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами(денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні	Самостійна робота	
Семестр 3							
Тема № 1. Професійна деонтологія – як особлива галузь в науковій системі.	14	4	2	-	-	8	залік
Тема № 2. Синтезована модель психологічної та юридичної деонтології.	14	4	2	-	-	8	
Тема № 3. Методи в психолого-правових дослідженнях.	16	4	2	2	-	8	
Тема № 4. Етичні стандарти та проблеми роботи психолога у правоохоронній царині.	12	2	2	-	-	8	
Тема № 5. Специфіка роботи психолога у секторі безпеки та оборони України.	18	6	2	2	-	8	
Тема № 6. Основні види діяльності Практичного психолога УПВ таСІЗО.	16	4	2	2	-	8	
Всього за семестр № 3:	90	24	12	6	-	48	

2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами(заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни					Вид контролю	
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські	Практичні заняття	Лабораторні		Самостійна робота

Семестр 3							залік
Тема № 1. Професійна деонтологія – як особлива галузь в науковій системі.	13	1	-	-	-	12	
Тема № 2. Синтезована модель психологічної та юридичної деонтології.	13	1	-	-	-	12	
Тема № 3. Методи в психолого-правових дослідженнях.	16	-	-	-	-	16	
Тема № 4. Етичні стандарти та проблеми роботи психолога у правоохоронній царині.	14	2	-	-	-	12	
Тема № 5. Специфіка роботи психолога у секторі безпеки та оборони України.	18	2	2	2	-	12	
Тема № 6. Основні види діяльності практичного психолога УПВ та СІЗО.	16	-	-	-	-	16	
Всього за семестр № 3:	90	6	2	2	-	80	

3. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1. Професійна деонтологія – як особлива галузь в науковій системі.

Семінарське заняття Професійна деонтологія – як особлива галузь в науковій системі.

Навчальна мета заняття: сформувати уявлення про деонтологію як особливу галузь в науковій системі знань.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), - 0 год. (заочна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Деонтологія як наука та навчальна дисципліна.
2. Становлення та розвиток деонтології.
3. Галузі сучасної деонтології.

Методичні вказівки.

1. Деонтологія як наука та навчальна дисципліна мають різне функціональне призначення, вирішують різні завдання, мають різні об'єкти впливу, однак доповнюють одна одну та повсякчас взаємодіють, бо не існує теорії без практики, як практики без знання. Деонтологія як навчальна дисципліна – це система загальних наукових знань про певну науку та практику, про вимоги до працівників певної сфери та систему формування професійних особистих якостей відповідних працівників. Деонтологія як наука – поряд з навчальною дисципліною існує одноіменна галузь наукових знань, що характеризується як сфера дослідницької діяльності, результати якої ретранслюються у сферу відповідної освіти та практики, дозволяють забезпечити належний рівень здійснення професійної діяльності певних

фахівців.

2. Деонтологія (з грецької – «належне») як розділ етики представляє собою вчення про проблеми моралі і моральності людини. Термін

«деонтологія» введений в ужиток порівняно недавно – на початку минулого століття – англійським філософом І. Бентамом як позначення науки про професійну поведінку людини.

Згодом наука звузилася до характеристики проблем людського обов'язку, розглядаючи борг як внутрішнє переживання, задане етичними цінностями. У ще вузчому сенсі деонтологія була позначена як наука, що вивчає конкретну професійну етику, правила і норми взаємодії фахівця з колегами і суб'єктами впливу.

3. У сучасній деонтології, залежно від змісту професійного обов'язку людей різних спеціальностей визначити окремі її галузі:

– *медична деонтологія* – сукупність етичних норм і приписів для медичних працівників, необхідних їм у здійсненні професійної діяльності.

– *фармацевтична деонтологія* – сукупність належних моральних норм, обумовлених професійною діяльністю в фармації, що застосовують під час виконання обов'язків по відношенню до суспільства для забезпечення здоров'я нації.

– *юридична деонтологія* – галузь наукових знань, що характеризується як сфера дослідницької діяльності, результати якої ретранслюються у сферу юридичної освіти та юридичної практики, дозволяють забезпечити належний рівень здійснення професійної діяльності юристів.

– *педагогічна деонтологія* – наука про професійну поведінку вчителя та професійну етику, що гарантує відносини довіри між учасниками діяльності та спілкування.

– *соціальна деонтологія* – досліджує професійно-етичні норми і принципи поведінки та діяльності соціального працівника.

– *журналістська деонтологія* – система вимог, норм, принципів належного професійної поведінки журналіста.

– *психологічна деонтологія* вивчає етичні засади професійної діяльності психологів, а саме етичні аспекти взаємодії допомога – прийняття допомоги і психологічні особистісні механізми, що забезпечують моральну надійність фахівців допоміжних професій.

Питання цільових виступів, доповідей, рефератів (письмових відповідей):

1. Деонтологія або Наука про мораль.
2. Морально-етична позиція іудаїзму, буддизму, християнства та ісламу.
3. Що необхідно зробити для збільшення щастя найбільшої кількості людей?

4. Впровадження деонтологічних принципів у практику спеціалістів різних галузей.

5. Психолого-правові засади ситуації взаємодії суб'єктів професійної діяльності.

Література:

1. Бандурка О. М. Професійна етика працівників міліції: навч. посібник. Харків: ХНУВС, 2011. 262 с. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/nav4_lit/P4060146.pdf

2. Бондаренко Л.О. Психолого-правова деонтологія як етична основа діяльності практичного психолога у правоохоронній системі. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського Серія: Том 34 (73). № 2 2023. С. 75 79. URL: http://www.psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/2_2023/14.pdf

3. Гапотій В. Д., Мінкова О. Г. Юридична деонтологія: навч. посіб. Мелітополь:ФОП Однорог Т.В., 2018. 146 с.

URL:[http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4583/1/Начальний%20посібник%20Юри](http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4583/1/Начальний%20посібник%20Юри%20дична%20деонтологія%202017.pdf)

4. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. / О. О. Євдокімова, І. В. Жданова, Д. В. Швець та ін.; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2018. 375 с. <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5870/Psykholohiia%20u>

[%20profesiinii%20diialnosti%20politsii_2018.pdf?sequence=3&isAllowed=y](http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5870/Psykholohiia%20u%20profesiinii%20diialnosti%20politsii_2018.pdf?sequence=3&isAllowed=y)

5. Ухач В. З. Юридична деонтологія і професійна етика: навч. посіб. Тернопіль:Вектор, 2015. 335 с.

URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/20178/1/JDPE_2015.pdf

6. Юридична деонтологія (альбомсхем) : навч. пос. / уклад. О.М. Пасько, В.О.Криволапчук, О.М. Цільмак – Одеса : ОДУВС, 2010. – 84 с.

URL:[http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/319/1/Юридична%20део](http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/319/1/Юридична%20део%20нто%20логія%20альбом%20схем.pdf)

7. Спиця Н. В. Деонтологія в медицині: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ЗДМУ, 2017. 60 с.

URL:[http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/5493/1/Спиця%20Н.В._Де](http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/5493/1/Спиця%20Н.В._Де%20нт%20ологія%20в%20медицині.pdf)

8. Шевченко Ю. М. Педагогічна деонтологія: навч.-метод. посіб. Мелітополь:Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2018. 130 с.

URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/2963/1/Посібник%20Шевченко.pdf>

Тема № 2. Синтезована модель психологічної та юридичної деонтології.

Семінарське заняття Синтезована модель психологічної та юридичної деонтології.

Навчальна мета заняття: сформувати уявлення про синтезовану модель психологічної та правової деонтології.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), - 0 год. (заочна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Психологічна деонтологія та її основні напрями.

2. Сутність юридичної деонтології.
3. Деонтологія психологічної та юридичної допомоги.

Методичні вказівки.

1. Психологічна деонтологія – наука про професійну поведінку психолога, про його обов'язок. Змістом психологічної деонтології є система морально-етичних норм і принципів, необхідних психологові для виконання своїх професійних обов'язків. Ключовими етичними категоріями психологічної деонтології є: обов'язок, відповідальність, справедливість, честь і гідність, гуманність, демократичність, повага, співчуття.

2. Юридична деонтологія – це галузь юридичної науки і навчальна дисципліна, що являє собою узагальнену систему знань про юридичну практичну діяльність, а також кодекс фахового поведіння юриста, оптимальну збірку правил дозволяючого, забороняючого, зобов'язуючого і рекомендаційного характеру, які повинен опанувати юрист і керуватися ними у стосунках, що виникають під час виконання своїх службових (посадових) повноважень.

3. Деонтологія психологічної та правової допомоги сполучає в собі специфіку надання допомоги особистості через призму правових норм.

Питання цільових виступів, доповідей, рефератів (письмових відповідей):

1. Підгрунтя виникнення психологічної деонтології.
2. Яка істинна мета психологічної деонтології.
3. Історія розвитку юридичної деонтології.
4. Етичні аспекти психологічної та юридичної діяльності.
5. Психологічні та юридичні проблеми в професійній діяльності.

Література:

1. Бандурка О. М. Професійна етика працівників міліції: навч. посібник. Харків:ХНУВС, 2011. 262 с.

URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/nav4_lit/P4060146.pdf

2. Гапотій В. Д., Мінкова О. Г. Юридична деонтологія: навч. посіб. Мелітополь:ФОП Однорог Т.В., 2018. 146 с.

URL:<http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4583/1/Начальний%20посібник%20Юридична%20деонтологія%202017.pdf>

3. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. / О. О. Євдокімова, І. В. Жданова, Д. В. Швець та ін.; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2018. 375 с. http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5870/Psykholohiia%20u%20profesiinii%20diialnosti%20politsii_2018.pdf?sequence=3&isAllowed=y

4. Ухач В. З. Юридична деонтологія і професійна етика: навч. посіб. Тернопіль:Вектор, 2015. 335 с.

URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/20178/1/JDPE_2015.pdf

5. Юридична деонтологія (альбомсхем) : навч. пос. / уклад. О.М. Пасько, В.О.Криволапчук, О.М. Цільмак – Одеса : ОДУВС, 2010. – 84 с.

URL:

<http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/319/1/Юридична%20деонт>

[о логія%20_альбом%20схем.pdf](#)

6. Закон України від 02.07.2015 № 580-VII «Про Національну поліцію». *Відомості Верховної Ради*, 2015, № 40-41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

7. Юридична психологія. Підручник /за заг. редакцією О. М. Бандурки; Харків.нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 684 с.

Тема № 3. Методи в психолого-правових дослідженнях.

Семінарське заняття Методи в психолого-правових дослідженнях.

Навчальна мета заняття: сформулювати систему знань про особливості методів в психолого-правових дослідженнях.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), - 0 год. (заочна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Загальне поняття про методи дослідження.
2. Особливості методів в психолого-правових дослідженнях.
3. Етика дослідження.

Методичні вказівки.

1. Метод дослідження або метод пізнання – це деяка специфічна процедура, що складається з певних дій або операцій, за допомогою яких здобувається й обґрунтовується нове знання в науці. Методи дослідження класифікуються деякими методологами за різними ознаками: за рівнем пізнання – емпіричні й теоретичні; за точністю припущень – детерміністичні й стохастичні, або ймовірно-статистичні; за функціями, які вони здійснюють у пізнанні – методи систематизації, пояснення й прогнозування; від конкретної області дослідження – фізичні, біологічні, соціальні, технічні й т.п. Загальнонаукові методи дослідження поділяють на три великі групи: методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, вимір, експеримент, моніторинг); методи теоретичного дослідження (сходження від абстрактного до конкретного, ідеалізація, уявний експеримент, формалізація, аксіоматичний метод або дедуктивно-аксіоматичний); загальні методи, використовувані як на емпіричному, так і на теоретичному рівні дослідження (абстрагування й конкретизація, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абдукція, моделювання, аналогія, історичний і логічний методи, метод графів). Крім вищезгаданих загальнонаукових методів дослідження в методології деяких наук виділяються й спеціальні методи. До них належать: морфологічний аналіз, синектика, метод Монте-Карло, метод найменших квадратів, тестування, моніторинг і т.д.

2. Психолого-правові методи – своєрідний інструментарій проведення дослідження, вони визначають розвиток юридичної психології. Ці методи виступають у певній системі, в якій окремонаукові методи посідають важливе місце і являють собою конкретизацію діалектичного і загальнонаукового методів. Таким чином, оптимальною є система методів трьох рівнів: загального, особливого і окремого – відповідно загальний метод (метод діалектики),

загальнонаукові методи і окремі методи (окремонаукові). До окремонаукових методів юридичної психології належать: спостереження, бесіда, анкетування, тестування, інтерв'ювання, природний і лабораторний експерименти, біографічний метод, метод незалежних характеристик тощо.

3. Кожний науковець, який пов'язав свій життєвий шлях з науковою діяльністю, спрямовану на створення та прогрес знань за допомогою наукових методів, досягнення високих наукових результатів, має дотримуватися певних принципів поведінки в науковому співтоваристві, що визначаються сукупністю морально-етичних цінностей, притаманних цьому виду творчої праці, їх зміст склався історично й уточнюється та вдосконалюється самою науковою спільнотою відповідно до умов сучасності у зв'язку з виникненням нових етичних проблем у науці внаслідок суспільних трансформацій.

Питання цільових виступів, доповідей, рефератів (письмових відповідей):

1. Поняття методу в психології.
2. Система методів юридичної психології.
3. В чому полягає суть психолого-правових методів.
4. Що таке професійна етика?
5. Наслідки порушення етичних принципів дослідження.

Література:

1. Аболіна Т. Г., Нападиста В. Г., Рихліцька О. Д та ін., за заг. ред. Панченко В. І. Прикладна етика. Навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2012. 392 с. URL: http://megalib.com.ua/book/33_Prikladna_etika.html

2. Гапотій В. Д., Мінкова О. Г. Юридична деонтологія: навч. посіб. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 146 с. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4583/1/Начальний%20посібник%20Юридична%20деонтологія%202017.pdf>

3. Пендюра М.М. Поліцейська деонтологія : курс лекцій. –К. : 7БЦ, 2021. –277с. URL : <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/19785/1/A5.pdf>

4. Професійна етика юриста: навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2357/1/%D0%9F%D0%95%D0%AE%20.pdf>

5. Спиця Н. В. Деонтологія в медицині: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ЗДМУ, 2017. 60 с.

URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/5493/1/Спиця%20Н.В. Деонтологія%20в%20медицині.pdf>

Практичне заняття Методи в психолого-правових дослідженнях.

Навчальна мета заняття: сформувати вміння здійснювати деонтологічний аналіз психологічних експериментів.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), - 0 год. (заочна форма навчання).

Навчальні завдання:

1. Розробити схему деонтологічного аналізу психологічних досліджень та здійснити деонтологічний аналіз психологічного експерименту на втір:

«Альберт та пацюк» (Дж. Уотсон, 1920), «Боротьба з расизмом» (Дж. Еліотт, 1970), «Штучна в'язниця» (Ф. Зімбарго, 1971), Експеримент (Стенлі Мілгрем, 1961), «Тест маршмеллоу» тощо.

2. Здійснити аналіз правового регулювання психологічних досліджень.

Методичні вказівки.

1. Планування, організація та проведення психологічних досліджень є одним із базових напрямків у роботі психолога. Психологічний експеримент – це цілісна ситуація, що здійснює певний вплив на поведінку людини, де спільна діяльність учасників відбувається за законами спілкування і взаємодії. Ця ситуація повинна розгортатися таким чином, щоб не порушувалися основні вимоги до наукового дослідження: стандартність і уніфікованість. Експериментатор повинен забезпечити такі умови для всіх випробовуваних.

Деонтологічний аналіз має враховувати усі моменти, які несуть ризик неетичної поведінки психолога: від коректності визначення методологічних основ дослідження до етичності представлення його результатів.

2. Конституція України

Стаття 3. «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Стаття 21. «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах».

Стаття 27. «Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань».

Стаття 28. «Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина безвільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідкам».

Стаття 31. «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя...».

Стаття 55. «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом».

Стаття 62. «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувачувальним вироком суду».

Цивільний кодекс України

Стаття 281. Право на життя. «Медичні, наукові та інші досліді можуть провадитися лише щодо повнолітньої дієздатної фізичної особи за її вільною згодою».

Стаття 288. Право на свободу. «Забороняються будь-які форми фізичного чи психічного тиску на фізичну особу, втягування її до вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних засобів, вчинення інших дій, що порушують право на свободу».

Стаття 289. Право на особисту недоторканність. «Фізична особа не може бути піддана катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню».

Кримінальний кодекс України

Стаття 142. Незаконне проведення дослідів над людиною.

1. «Незаконне проведення медико-біологічних, психологічних або інших дослідів над людиною, якщо це створювало небезпеку для її життя чи здоров'я, – карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

2. «Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього, двох або більше осіб, шляхом примушування або обману, а так само якщо вони спричинили тривалий розлад здоров'я потерпілого, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого».

Література:

1. Закон України від 02.07.2015 № 580-VII «Про Національну поліцію». *Відомості Верховної Ради*, 2015, № 40-41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

Тема № 4. Етичні стандарти та проблеми роботи психолога у правоохоронній царині.

Семінарське заняття Етичні стандарти та проблеми роботи психолога у правоохоронній царині.

Навчальна мета заняття: сформувати систему знань про етичні стандарти в діяльності психолога.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), - 0 год. (заочна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Етичний кодекс психолога.
2. Професійні та особистісно-моральні якості практичного психолога.
3. Етичні стандарти професійної діяльності психолога.

Методичні вказівки.

1. Етичний кодекс психолога прийнято на I Установчому з'їзді Товариства психологів України 20 грудня 1990 року в м. Києві. Цей нормативний акт є гарантом високопрофесійної, гуманної, високоморальної діяльності психологів України, здійснюваної залежно від спеціалізації та сфери їх інтересів. Даний Кодекс являє собою сукупність етичних норм, правил поведінки, що склалися у психологічному співтоваристві й регулюють його життєдіяльність. Об'єктом досліджень і впливу психологів є внутрішній світ особистості, тому їхні контакти з іншими людьми повинні бути теплими, доброзичливими, цілющими.

2. Професійні та особистісні якості в діяльності психолога часто бувають тісно пов'язані. Професія накладає відбиток на спосіб життя і особистість психолога, а особистісні особливості відображаються в якій віддається перевага

сфері і видах психологічної діяльності. Одні психологи вважають за краще наукові дослідження, інші – викладання психології, треті – практичну психологічну роботу. Хтось відчуває себе в душі психоаналітиком, а хтось – переконаним гештальт-терапевтом. Але головне, що робить людину психологом, – це вміння бачити світ психологічно і психологічна спрямованість розуму. Мати психологічний погляд на світ – це здатність піддавати психологічного аналізу різні життєві ситуації, вчинки людей, особливо їхніх стосунків.

3. Професійні стандарти, професійна етика – це те, що забезпечує надання якісних психологічних послуг, а також захищеність інтересів як самого психолога, так і його клієнтів. Під професійною етикою найчастіше розуміють систему моральних норм, цінностей, принципів поведінки, що слугує внутрішнім регулятором поведінки і взаємин у співтоваристві професіоналів. Етичні норми в роботі психолога базуються на загальнолюдських моральних принципах: повазі особистості, її прав та свобод, доброзичливості, прагненні працювати на благо клієнта. Етичні принципи та правила роботи психолога формують умови, за яких зберігається і зростає його професіоналізм, гуманність його дій, реальна користь від його зусиль.

Питання цільових виступів, доповідей, рефератів (письмових відповідей):

1. Джерела норм етичного кодексу психолога.
2. Історія прийняття національного етичного кодексу психолога.
3. Загальні норми етичної поведінки фахівця.
4. Що таке соціальний інтелект?
5. Мистецтво проведення бесід, телефонних розмов, переговорів

Література:

1. Бандурка О. М. Професійна етика працівників міліції: навч. посібник. Харків: ХНУВС, 2011. 262 с.

URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/nav4_lit/P4060146.pdf

2. Гапотій В. Д., Мінкова О. Г. Юридична деонтологія: навч. посіб. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 146 с.

URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4583/1/Начальний%20посібник%20Юридична%20деонтологія%202017.pdf>

3. Деонтологія і етика в клінічній практиці: навч. посіб. / Казаков Ю. М., Треумова С. І., Боряк В. П. та ін. Полтава. 2014. 213 с.

URL: https://www.pdmu.edu.ua/storage/kf_prop_vn_med/docs/E6B13d4WHN1cr9R5A4t5QdXmcK7q1FTJITGgwju9.pdf

4. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: Вступ до спеціальності. 2-ге вид. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 256 с.

URL: https://ipodp.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/Dutkevich_Savits_ka_Praktichna_psikhologiya_2005.pdf

5. Етичний кодекс психолога URL: <http://psydilab.univer.kharkov.ua/index.php/ru/literatura-po-tematike-laboratorii/15-etichnij-kodeks-psikhologa>

6. Пендюра М.М. Поліцейська деонтологія : курс лекцій. –К. : 7БЦ, 2021.

–277с. URL : <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/19785/1/A5.pdf>

7. Професійна етика юриста: навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2357/1/%D0%9F%D0%95%D0%AE%20.pdf>

8. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. / О. О. Євдокімова, І. В. Жданова, Д. В. Швець та ін.; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2018. 375 с.

http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5870/Psykholohii%20u%20profesiinii%20diialnosti%20politsii_2018.pdf?sequence=3&isAllowed=y

9. Спиця Н. В. Деонтологія в медицині: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ЗДМУ, 2017. 60 с.

URL: http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/5493/1/Спиця%20Н.В._Деонтологія%20в%20медицині.pdf

10. Ухач В. З. Юридична деонтологія і професійна етика: навч. посіб. Тернопіль: Вектор, 2015. 335 с.

URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/20178/1/JDPE_2015.pdf

Тема № 5. Специфіка роботи психолога у секторі безпеки та оборони України.

Семінарське заняття Специфіка роботи психолога у секторі безпеки та оборони України.

Навчальна мета заняття: сформувати систему знань про специфіку роботи психолога у секторі безпеки та охорони України.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), - 2 год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Деонтологія діяльності психолога в Збройних силах України.
2. Деонтологія діяльності психолога в УВП.
3. Деонтологія діяльності психолога в Національній поліції України.

Методичні вказівки.

1. Військова психологія, будучи досить тісно взаємозв'язаною з багатьма іншими галузями психологічної науки, на всіх етапах свого історичного розвитку використовувала дані психофізіології, загальної, педагогічної, інженерної та соціальної психології з метою підвищення ефективності стійкого функціонування психіки людини в умовах військової діяльності. Під час неоголошеної війни на Сході України від психологічної науки потрібні науково-практичні рекомендації щодо формування у захисників Батьківщини сильних мотивів, які спонукали б їх твердо долати негативний вплив чинників війни. Особливого значення набуває роль військової психології в розробленні та використанні науково-практичних рекомендацій щодо психологічного забезпечення організації та здійсненні заходів надання первинної психологічної допомоги та психологічної реабілітації військовослужбовців в умовах бойової

обстановки й після бою, що і обумовлює актуальність пошуку її пріоритетних напрямів розвитку.

2. Психологічна робота з персоналом ДКВС України – це діяльність психолога, до якої входять психодіагностика, психопрофілактика, психокорекція працівників органів та установ виконання покарань. Психологічна робота спрямована на допомогу працівникам ДКВС України особистості та покращення ефективності їхньої професійної діяльності. Психологічна робота з працівниками ДКВС України організовується з урахуванням специфіки професійної діяльності працівників (вплив низки негативних чинників тощо) та індивідуальних особливостей працівників.

3. Для аналізу проблеми психологічних особливостей забезпечення надійності в Національній поліції необхідно визначити стан психологічної роботи, її позитивні та негативні сторони. Важливим є виявлення тих компонентів сучасної системи психологічної роботи, які можуть послугувати основою для розробки заходів забезпечення функціональної надійності поліцейського. Сьогодні психологічна робота в МВС України є частиною морально-психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності і має доволі велику нормативно-правову базу, що регламентує цю діяльність.

Питання цільових виступів, доповідей, рефератів (письмових відповідей):

1. Соціальний паспорт військовослужбовця.
2. Психологічна підготовка особового складу ДКВС.
3. Оцінка ефективності психологічної допомоги, наданої особовому складу в НПУ.
4. З якими перешкодами зустрічаються психологи в секторі безпеки та оборони України?
5. Перспективи психологічної служби в секторі безпеки та оборони України.

Література:

1. Діяльність психолога у ході психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України: (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.-дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: О.Г. Скрипкін, А.Б. Дейко, О.В. Еверт. Київ: НДЦ ГП ЗС України. 2016, 110 с.

URL: <https://www.twirpx.com/file/2436459/>

2. Професійна етика юриста: навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук.ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с.

URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2357/1/%D0%9F%D0%95%D0%AE%20.pdf>

3. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. / О. О. Євдокімова, І. В. Жданова, Д. В. Швець та ін.; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2018. 375 с. http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5870/Psykholohiia%20u%20profesiinii%20diialnosti%20politsii_2018.pdf?sequence=3&isAllowed=y

4. Типові посадові обов'язки психолога установи виконання покарань та слідчого ізолятора

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1866-13#Text>

5. Ухач В. З. Юридична деонтологія і професійна етика: навч. посіб. Тернопіль:Вектор, 2015. 335 с.

URL: http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/20178/1/JDPE_2015.pdf

Практичне заняття Специфіка роботи психолога у секторі безпеки та оборони України.

Навчальна мета заняття: сформувати вміння проводити дебрифінг.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), - 2 год. (заочна форма навчання)

Навчальні завдання:

1. Провести психологічний дебрифінг на прикладі пандемії COVID-19. Обговорити чи впливає спалах коронавірусної хвороби на психологічний стан і психічну рівновагу людей?

Методичні вказівки.

Дебрифінг являє собою метод роботи з групою психічною травмою. Це форма кризової інтервенції, особливо організована і чітко структурована робота в групах з людьми, які спільно пережили інтенсивну стресову ситуацію. Дебрифінг відноситься до заходів екстреної психологічної допомоги. Він проводиться якомога раніше після події, іноді через кілька годин або днів після трагедії. Вважається, що оптимальний час для проведення дебрифінга – не раніше ніж через 48 годин після події. До цього моменту завершиться період особливих реакцій і учасники подій будуть в стані, в якому повертається здатність до рефлексії і самоаналізу.

Процедура дебрифінгу полягає у відреагуванні в умовах безпеки та конфіденційності, вона дає можливість поділитися враженнями, реакціями і почуттями, пов'язаними з екстремальною подією. Зустрічаючи схожі переживання у інших людей, учасники отримують полегшення, – у них знижується відчуття унікальності і ненормальності власних реакцій, зменшується внутрішнє напруження. У групі з'являється можливість отримати підтримку від інших учасників. Дії модераторів спрямовані на те, щоб мобілізувати внутрішні ресурси учасників, допомогти їм переосмислити отриманий стресовий досвід. Учасникам обов'язково повідомляють про те, де вони згодом можуть отримати допомогу.

Викоремлюють сім фаз дебрифінгу: 1. Вступна фаза. 2. Фаза описи фактів. 3. Фаза опису думок. 4. Фаза опису переживань. 5. Фаза опису симптомів. 6. Фаза завершення. 7. Фаза реадaptaції.

Література:

1. Діяльність психолога у ході психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України: (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.-дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: О.Г. Скрипкін, А.Б. Дейко, О.В. Еверт. Київ: НДЦ ГП

ЗС України. 2016, 110 с.

URL: <https://www.twirpx.com/file/2436459/>

2. Досвід переживання пандемії covid-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка: матеріали онлайн-семінарів 23 квітня 2020 року «Досвід карантину: дистанційна психологічна допомога і підтримка» та 15 травня 2020 року «Дистанційні психологічні дослідження в умовах пандемії covid-19 і карантину» / [за наук. ред. М.М. Слюсаревського, Л.А. Найдьонової, О.Л. Вознесенської]. Київ: ІСПП НАПН України, 2020. 121 с.

URL: http://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/dosvid_onl-sem_23-04-20_and_15-05-20_ncov19.pdf

Тема № 6. Основні види діяльності практичного психолога УВП ТА СІЗО

Семінарське заняття Основні види діяльності практичного психолога УВП ТА СІЗО

Навчальна мета заняття: сформувати систему знань про основні види діяльності практичного психолога.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), - 0 год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Особливості психодіагностичної роботи психолога установи виконання покарань

2. Консультування як один із видів психологічної допомоги

3. Корекційна робота психолога установи виконання покарань

Методичні вказівки.

1. Практична психологія – це галузь професійної діяльності, яка має на меті визначення психологічних особливостей життєвої позиції та індивідуальності людини або групи, внесення позитивних змін у процес взаємодії між ними і профілактику небажаних форм поведінки для найбільш повного розкриття сутнісних сил людини; оптимізацію її індивідуального розвитку та збереження її індивідуальності.

2. Напрямок – група методів психології. Напрямки практичної психології визначаються наявністю свого, відмінного від інших, погляду на природу людини, на джерело і характер його рушійних сил.

3. Основними видами діяльності практичного психолога є: просвітницько-пропагандистська робота; пропедевтична і профілактична робота; психологічне консультування; психодіагностика і прогностика; психокорекція, психотерапія та соціально-психологічна реабілітація.

Питання цільових виступів, доповідей, рефератів (письмових відповідей):

1. Предмет і завдання практичної психології.

2. Психологічна проблема як категорія практичної психології

3. Життєва ситуація особистості як категорія практичної психології
4. Як співвідносяться практикуючий психолог, психолог практик та практичний психолог?
5. Поняття про психологічну допомогу особистості.

Література:

1. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: Вступ до спеціальності. 2-ге вид. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 256 с.
2. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. / О. О. Євдокімова, І. В. Жданова, Д. В. Швець та ін.; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2018. 375 с.
http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5870/Psykholohiia%20u%20profesiinii%20diiialnosti%20politsii_2018.pdf?sequence=3&isAllowed=y
3. Типові посадові обов'язки психолога установи виконання покарань та слідчого ізолятора. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1866-13#Text>

Практичне заняття Основні види діяльності практичного психолога.

Навчальна мета заняття: сформувати систему знань про види діяльності практичного психолога.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), - 0 год. (заочна форма навчання)

Навчальні завдання:

1. Проаналізувати Етичний кодекс психолога, Етичний кодекс Всеукраїнської Психодіагностичної Асоціації, Етичний кодекс Європейської Асоціації Психотерапії, Етичний кодекс Української Спілки Психотерапевтів, Етичний кодекс Американської Психологічної Асоціації тощо.
2. Розробити схему основних видів діяльності практичного психолога сучасності.

Методичні вказівки.

Основними видами діяльності практичного психолога є: просвітницько-пропагандистська робота; пропедевтична і профілактична робота; психологічне консультування; психодіагностика і прогностика; психокорекція, психотерапія та соціально-психологічна реабілітація.

Література:

1. Деонтологія і етика в клінічній практиці: навч. посіб. / Казаков Ю. М., Треумова С. І., Борjak В. П. та ін. Полтава. 2014. 213 с.
URL: https://www.pdmu.edu.ua/storage/kf_prop_vn_med/docs/E6B13d4WHN1cr9R5_A4t5QdXmcK7q1FTJITGgwju9.pdf
2. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: Вступ до спеціальності. 2-ге вид. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 256 с.
URL: https://ipodp.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/Dutkevich_Savits_ka_Praktichna_psikhologiya_2005.pdf
3. Етичний кодекс психолога
URL: <http://psydilab.univer.kharkov.ua/index.php/ru/literatura-po-tematike-laboratorii/15-etichnij-kodeks-psikhologa>

4. Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні та навчальні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Бандурка О. М. Професійна етика працівників міліції: навч. посібник. Харків: ХНУВС, 2011. 262 с. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/nav4_lit/P4060146.pdf
2. Бондаренко Л.О. Психолого-правова деонтологія як етична основа діяльності практичного психолога у правоохоронній системі. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського Серія: Том 34 (73). № 2. 2023. С. 75 - 79. URL: http://www.psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/2_2023/14.pdf
3. Гапотій В. Д., Мінкова О. Г. Юридична деонтологія: навч. посіб. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 146 с. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/4583/1/Начальний%20посібник%20Юридична%20деонтологія%202017.pdf>
4. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: Вступ до спеціальності. 2-ге вид. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 256 с. https://ipodp.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2019/03/Dutkevich_Savits_ka_Praktichna_psikhologiya_2005.pdf
5. Пендюра М.М. Поліцейська деонтологія : курс лекцій. –К. : 7БЦ, 2021. –277с. URL : <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/19785/1/A5.pdf>
6. Професійна етика юриста: навчально-методичний посібник (у схемах)/за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2357/1/%D0%9F%D0%95%D0%AE%20.pdf>
7. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. / О. О. Євдокімова, І. В. Жданова, Д. В. Швець та ін.; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2018. 375 с. http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5870/Psykholohiia%20u%20profesiinii%20diialnosti%20politsii_2018.pdf?sequence=3&isAllowed=y
8. Ухач В. З. Юридична деонтологія і професійна етика: навч. посіб. Тернопіль: Вектор, 2015. 335 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/20178/1/JDPE_2015.pdf
9. Юридична деонтологія (альбомсхем) : навч. пос. / уклад. О.М. Пасько, В.О.Криволапчук, О.М. Цільмак – Одеса : ОДУВС, 2009. – 84 с. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/319/1/Юридична%20деонтологія%20альбом%20схем.pdf>

Додаткова

10. Аболіна Т. Г., Нападиста В. Г., Рихліцька О. Д та ін., за заг. ред. Панченко В. І. Прикладна етика. Навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2012. 392 с. URL: http://megalib.com.ua/book/33_Prikladna_etika.html
11. Деонтологія і етика в клінічній практиці: навч. посіб. / Казаков Ю. М., Треумова С. І., Боряк В. П. та ін. Полтава. 2014. 213 с. URL: https://www.pdmu.edu.ua/storage/kf_prop_vn_med/docs/E6B13d4WHN1cr9R

[5A4t5QdXmcK7q1FTJITGgwju9.pdf](#)

12. Діяльність психолога у ході психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України: (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.-дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: О.Г. Скрипкін, А.Б. Дейко, О.В. Еверт. Київ: НДЦ ГП ЗС України. 2016, 110 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2436459/>

13. Досвід переживання пандемії covid-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка: матеріали онлайн- семінарів 23 квітня 2020 року «Досвід карантину: дистанційна психологічна допомога і підтримка» та 15 травня 2020 року «Дистанційні психологічні дослідження в умовах пандемії covid-19 і карантину» / [за наук. ред. М.М. Слюсаревського, Л.А. Найдьонової, О.Л. Вознесенської]. Київ: ІСПП НАПН України, 2020. 121 с. URL: http://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/dosvid_onl-sem_23-04-20_and_15-05-20_ncov19.pdf

14. Закон України від 02.07.2015 № 580-VII «Про Національну поліцію», *Відомості Верховної Ради*, 2015, № 40-41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

15. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ: Право, 1996. 36 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

16. Про затвердження Положення про організацію системи психологічного забезпечення Національної поліції України: Проект наказу МВС України. Тимчасовий сайт Національної поліції 14 червня 2017 р. URL: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/2170580>

17. Спиця Н. В. Деонтологія в медицині: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ЗДМУ, 2017. 60 с. URL: http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/5493/1/Спиця%20Н.В._Деонтологія%20в%20медицині.pdf

18. Шевченко Ю. М. Педагогічна деонтологія: навч.-метод. посіб. Мелітополь: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2018. 130 с. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/2963/1/Посібник%20Шевченко.pdf>

19. Юридична психологія. Підручник /за заг. редакцією О. М. Бандурки; Харків.нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 684 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

20. Етичний кодекс психолога

URL: <http://psydilab.univer.kharkov.ua/index.php/ru/literatura-po-tematike-laboratorii/15-etichnij-kodeks-psikhologa>

21. Десять відомих психологічних експериментів, які б ніколи не дозволили сьогодні. URL: <https://uamodna.com/articles/10-vidomyh-psychologichnyh-eksperimentiv-yaki-b-nikoly-ne-dozvolyly-sjogodni/>

22. Пошукова система Google Академія (Google Scholar) - <http://scholar.google.com>

23. Типові посадові обов'язки психолога установи виконання покарань та

слідчого ізолятора

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1866-13#Text>